

‘Europa en de val van de muur’

Waanders-lezingen

Mark Wanningen

Enige tijd geleden kwam ik toevallig op de site van het Historisch Centrum Overijssel terecht en las daar dat opnieuw Waanders-lezingen georganiseerd werden. Een samenwerking tussen het Historisch Centrum Overijssel, Waanders boekverkopers en Uitgeverij Waanders heeft het voor de tweede maal mogelijk gemaakt om een aantal gerenommeerde auteurs te laten spreken over een nationaal onderwerp. Het spits werd afgebeten door Luuk van Middelaar. Een naam die in eerste instantie niet zo heel veel zal oproepen bij de meeste mensen en zo ook niet bij mij. Toch had ik het gevoel zijn naam eerder gehoord te hebben en met dit in het achterhoofd ben ik eens gaan speuren op het internet. En daar kwam ik zijn nieuwste boek tegen, *De passage naar Europa. Geschiedenis van een begin*. Hierop promoveerde hij in 2009. Een boek waarbij van Middelaar het lukt de recente geschiedenis van Europa (1945-heden) tot leven te brengen.

Zondag 1 november was de dag waarop Luuk van Middelaar zou gaan spreken. Hij werd aangekondigd door de organisator van de Waanders-lezingen, waarop van Middelaar gelijk van start ging met zijn betoog. Ter introductie noemt hij de val van de Berlijnse Muur, waarbij de Europese geschiedenis op hol is geslagen. Naar aanleiding daarvan staat hij gelijk stil bij het feit dat 9 november 2009 gevierd wordt dat de Muur twintig jaar geleden is gevallen. Van Middelaar stelt duidelijk de vraag, aan het begin van zijn betoog, of de val van de Muur daadwerkelijk het einde is geweest van de geschiedenis of dat met de val van de Muur een nieuw tijdperk zijn opmaat maakte om door te gaan breken.

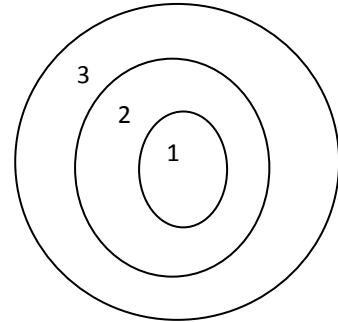
De meeste studenten die Moderne Tijd 2 gevolg hebben en met een voldoende hebben afgesloten weten dat de Amerikaanse politicoloog en hoogleraar Francis Fukuyama hier heel stellig over is en stelt dat “The end of history” is aangebroken met het einde van de Koude Oorlog. een stelling van Fukuyama die vaak onder vuur heeft gelegen, maar ook stelselmatig bevestigd en aangeprezen is door historici. Van Middelaar is er zelf heel duidelijk over en hij gelooft absoluut niet in de stelling van Fukuyama en hij ziet de val van de Muur als een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis, het begin van een nieuwe tijd.

Van Middelaar spreekt van ‘Epoche maken’ en beschouwt de val van de Berlijnse Muur zelf als een historisch relikwie, aangezien de interesse nog steeds groot is voor de val en vooral voor de Muur. De stukjes muur worden tenslotte nog steeds aangeboden en verkocht in Berlijn en dit kan gezien worden als een behoorlijk handel. Van Middelaar ziet de gebeurtenis in de vorm van de val van de Muur als het begin van iets nieuws. En om het geheel te verdedigen doet hij dit om het onderwerp in Europees perspectief te bekijken.

Van Middelaar vervolgt zijn betoog door de grondvraag van zijn nieuwe boek duidelijk te maken. Hij heeft zich als grondvraag gesteld of de Europese politiek daadwerkelijk bestaat.

Hij maakt onderscheid in 3 sferen van Europese politiek:

1. Binnensfeer (Europese instellingen; Brussel)
2. Tussensfeer: (Lidstaten van de Europese Unie; gezamenlijke belangen)
3. Buitensfeer: (Europa als continent ,Concert van Europa; machtsevenwicht)

Om het bovenstaande te verduidelijken haalt van Middelaar de eenwording van Duitsland aan. In eerste instantie is de eenwording van Duitsland voornamelijk een aangelegenheid die valt onder de buitensfeer. Europa zal uiteindelijk opnieuw opgetekend moeten worden, waarin een verenigd Duitsland de grootste wijziging op de kaart zal betekenen. Hierbij komen spookbeelden op bij de twee andere dominante naties: Frankrijk en Groot-Brittannië. Zij reageren hier dan ook geschokt op en geven beide duidelijk aan dat zij dit niet zien zitten. Het gaat ervoor zorgen dat Europa opnieuw op zoek zal moeten gaan naar een evenwicht, aangezien Oost-Duitsland aangesloten wordt bij het Westen en daarmee zal de economie van Duitsland oplopen en versterken, waarmee het een grotere concurrent wordt voor Frankrijk en Groot-Brittannië. Daarnaast heeft de toenmalige leider van de BRD Helmut Kohl kwaad bloed gezet door over de mogelijkheden van het toenmalige gesplitste Duitsland niet te overleggen met de leiders van Frankrijk, Mitterand en Groot-Brittannië, Thatcher. Hiermee werd de ambitie van Frankrijk om Duitsland in te binden alleen maar groter. Frankrijk en Duitsland staan tegenover elkaar gedurende besprekingen over het zelfbeschikkingsrecht voor Duitsland en de eis van Frankrijk om een monetaire unie te stichten, waarbij alle lidstaten dezelfde munt krijgen. Deze historische deal werd op 9 december 1989 gesloten, waarmee Duitsland officieel een soevereine staat werd en waarmee alle lidstaten, op termijn, dezelfde munt zouden krijgen om mee te betalen. Een overeenkomst die ongeveer pas tien jaar later werd uitgevoerd, door middel van de invoering van de euro.

Vervolgens gaat van Middelaar in op de binnensfeer en de vorming van de buitenlandse politiek en de Europese federatie. Van Middelaar geeft hierbij al aan dat het grootste gedeelte van zijn betoog dan al is geweest.

Van Middelaar gaat wel dieper in op de tussensfeer en geeft aan dat deze rondom eind 1989 daadwerkelijk vorm gaat krijgen. De 12 lidstaten gaan oog krijgen voor het wegvallen van het Oostblok en de gevolgen daarvan. Rond april 1990 zien de lidstaten in dat het noodzakelijk is om de politieke constructie te versnellen. Men krijgt inzicht dat de Europese politiek niet langer gevoerd kan worden op basis van regels en dan met name met betrekking tot oorlogen. Hiermee zet de Europese Gemeenschap zich buiten de geschiedenis en begint de vorming van een Unie.

Ten slotte is het de bedoeling van van Middelaar dat hij binnen ongeveer tien minuten nog ingaat op wat hij zelf noemt, ongeveer een derde van zijn boek en dat is het Europees publiek. Hij gaat hierbij in op de vraag die ook Joop de Vries heeft gesteld tijdens de verdiepende minor DTP: bestaat de Europeaan? Met enkele voorbeelden van briefwisselingen en passages uit biografieën geeft van Middelaar aan dat het begrip 'Europeaan' rond de jaren 70 en 80 nauwelijks betekenis had. De Europese Unie wil dat de Europeaan een onderdeel wordt van de zelfdefinitie van het publiek. Dit idee poogt de Unie te bewerkstelligen door de overeenkomsten in de geschiedenis tussen landen en volkeren aan te duiden en door middel van de voordelen aan te geven via reclame (bijvoorbeeld op televisie). Een duidelijk antwoord op de door hem gestelde vraag of de Europeaan

bestaat geeft hij niet. En hij laat dit graag over aan de discussie, waarbij uiteraard de positie van Balkenende en de discussie rondom het wel of niet vertrekken van Balkenende naar Brussel uitgebreid aan bod komt.